

структура інвестицій, бюджетна самостійність територіальної громади); стану інфраструктури (транспортна мережа, проблеми житлово-комунального господарства); рівня життя (динаміка чисельності населення, співвідношення доходу та прожиткового мінімуму на душу населення, індекс концентрації доходів, індекс споживчих цін для досліджуваної територіальної громади).

З метою аналізу привабливості муніципального утворення для інвестицій, на цьому етапі слід оцінювати його конкурентний статус, що є функцією від двох похідних – конкурентоздатності та конкурентного потенціалу. Конкурентоздатність передбачає наявність доступних земельних ресурсів, стан інфраструктури, рівень життя тощо. Конкурентний потенціал вимірюється величиною «вхідного бар'єру на територію муніципального утворення», що виражається через рівень орендної плати, оподаткування, пільг тощо.

На наступному етапі доцільно здійснити ресурсний аналіз територіальної громади. При цьому слід зібрати інформацію про ресурси та їх рух (власники, балансоутримувачі тощо); вибудувати організаційні моделі управління муніципальним господарством. Як свідчить досвід, житлово-комунальне господарство є основною статтею витрат місцевих бюджетів, а також джерелом резервів для економії. У зв'язку з цим, слід приділити особливу увагу аналізу, організації, руху фінансових потоків у цій галузі господарства територіальної громади.

На третьому етапі необхідно визначити проблеми та поставити цілі. Наприклад, спільною проблемою місцевих бюджетів є обмеженість ресурсів та їх слабка диверсифікованість і, як наслідок, обернена кореляція доходів з макроекономічною ситуацією на території муніципалітету. Структурно концепція соціально-економічного розвитку територіальної громади має включати такі розділи: стартові умови та оцінка вихідної соціально-економічної ситуації; стратегічний вибір та цілі стратегічного розвитку; стратегічні цілі економічного розвитку територіальної громади; стратегічні цілі містобудівельного розвитку; основні напрями місцевої соціально-економічної політики; ресурси для реалізації концепції та механізм їх використання.

На четвертому етапі слід виділити центри фінансової відповідальності за ознаками спрямованості та обсягом витрат. На п'ятому етапі необхідно проаналізувати можливі напрями застосування спеціальних фінансово-економічних засобів для досягнення вироблених цілей. На шостому етапі доцільно скласти консолідований бюджет територіального утворення. На сьомому етапі буде відбуватися реалізація стратегічного плану: оперативне управління проектами; бюджетування; управління за відхиленнями тощо. На наступних етапах здійснюється автоматизація методів вирішення управлінських проблем, що класифікуються за функціями управління, функціональними підсистемами, а також за етапами та стадіями прийняття управлінських рішень. Для цього необхідна інтегрована поліфункціональна автоматизована система стратегічного та оперативного управління бюджетом територіальної громади, підрозділами органу місцевого самоврядування.

☞ Завдання стратегічного управління на муніципальному рівні можуть бути вирішені лише спільно зі стратегічними завданнями держави. Важливою складовою стратегічного управління є цілеспрямована діяльність щодо узгодження інтересів територіальних громад з інтересами державної влади, а також господарюючих суб'єктів.

Стратегічний підхід до муніципального управління означає скоординоване управління станом і змінами на

підвідомчих територіях. Стратегічний підхід є антиподом існуючому в багатьох органах місцевого самоврядування пріоритету вирішення поточних щоденних завдань.

Застосування запропонованої методики під час прийняття рішень в умовах нестабільності дасть можливість органам місцевого самоврядування управляти залученням ресурсів, а також формувати поліваріантну систему ресурсного забезпечення виконання покладених на них функцій.

Перспективи подальших досліджень доцільно зосередити на виробленні стратегії залучення інвестицій до розвитку відповідних територіальних громад.

Література.

1. Иванов В. В. Муниципальное управление: Справочное пособие / В. В. Иванов, А. Н. Коробова. – 2-е изд., доп. – М.: ИНФРА-М, 2006. – 718 с.
2. Широков А. Н. Основы местного самоуправления в Российской Федерации (введение в муниципальное управление) / А. Н. Широков. – М.: РИЦ «Муниципальная власть», 2000. – 358 с.
3. Reese L. A. The use of planning methodologies in local economic development decisionmaking // Environment a. Planning. C. Government a. Police / L. A. Reese. – L, 1997. – Vol. 15, № 3. – P. 14.
4. Smit P. Cities as social responsibility: Planning and urban form // The changing social geography of Canadian cities / P.Smit, P. Morre. – Montreal, 1993. – P. 32.

УДК 352:323.29

Лілія Гиренко

РЕАЛІЗАЦІЯ ЕЛІТОГЕНЕЗНОЇ МІСЬОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Проаналізовано здобутки та прорахунки державної ювенальної політики та молодіжної політики органів місцевого самоврядування на сучасному етапі державотворення в Україні. Виявлена одностороння зосередженість на проблемах соціального захисту вразливої частини молоді від витискування на периферію суспільної стратифікації і недостатня увага щодо сприяння піднесенню її найбільш перспективних представників на рівень регіональної та національної еліти.

Ключові слова: молодіжна політика, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, молодь, еліта, елітогенез.

☞ Молодіжна політика у загальній структурі державної політики останніми десятиліттями стала відігравати надзвичайно важливу роль, про що постійно декларується у виступах державних діячів. Нагальні проблеми розвитку молоді, аналіз їх причин та пошук шляхів подолання привертають також увагу і всього суспільства.

Все очевиднішим стає, що розбудова України як демократичної, соціально-правової держави, інтеграція її у світове співтовариство, формування суспільства є неможливим без вдосконалення взаємовідносин держави, суспільства і молоді.

Водночас, все частіше можна прочитати та почути констатації, що модель як державної молодіжної політики, так і моделі молодіжної політики органів місцевого самоврядування та організацій громадянського суспільства, що сформувалися в сучасній Україні, все виразніше не відповідають завданням і викликам, що постають перед державою і суспільством на нинішньому рівні державотворення та суспільного розвитку. Тому підвищення ефективності молодіжної політики органів публічної влади розглядається як одне з першочергових завдань теорії і практики державного управління. Адже вдосконалення та ефективна реалізація молодіжної політики є підґрунтям довгострокової дієвості, фактично всіх інших різновидів політики, оскільки від якості соціалізації молоді, її громадянського становлення залежить майбутнє не лише самого молодого покоління, але й суспільства і держави в цілому.

Пошук шляхів підвищення ефективності молодіжної політики за часів незалежного українського державотворення ведеться у напрямку становлення демократичної моделі молодіжної політики, яка є принципово відмінною від політики попередніх часів. Однією з таких відмінностей є те, що відходить у минуле монополія держави на формування й реалізацію політики щодо молоді. Так, у сучасних умовах, все активнішими суб'єктами молодіжної політики стають органами місцевого самоврядування, яким раніше відводилася виключно роль виконавця державної волі. Однак, перехід від слухняного виконавця до ініціативного співтворця держави у сфері молодіжної політики ставить на порядок денний пошук органами місцевого самоврядування власних підходів, які б адекватно відповідали новій ролі муніципального управління в системі публічної влади.

Через молодіжну політику органи місцевого самоврядування отримують можливість визначати статус, місце і роль підростаючого покоління у структурі територіальної громади, що разом з тим впливає на майбутнє її людського потенціалу. Органи місцевого самоврядування стають також впливовим чинником, який прямо та опосередковано буде селектувати, хто із представників нинішньої молоді буде у складі еліти громади, а то й суспільства, хто в складі середнього класу, а хто опиниться на периферії соціальної стратифікації.

Економічні негаразди суспільних трансформацій, які пережило українське суспільство упродовж часів незалежного державотворення, створили загрозу для значної частини молодого покоління бути витиснутими в маргінес. За таких умов в Україні домінантного значення набули соціально-захисні функції молодіжної політики органів публічної влади і увага була сфокусована, насамперед, на найбільш соціально вразливих групах молоді. Проблеми ж формування майбутньої еліти були відсунуті на задній план перед складнощами сьогодення. Тому, віддаючи належне важливості завдань соціальної підтримки молоді, хотілося б акцентувати увагу на актуальності визначення та сприяння розвитку особливо перспективної частини молодого покоління, які стануть завтра елітою територіальних громад та суспільства і за якими буде, зрештою, найбільш вагома роль у вирішенні всіх пріоритетних проблем суспільного життя.

Тематика молодіжної політики є досить популярною в розвідках гуманітарних наук, а особливо в

державному управлінні [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 10; 11; 12; 13; 14; 15; 17; 20; 23]. Але, навіть побіжний аналіз публікацій дає можливість констатувати, що за наявності численних досліджень державної молодіжної політики у вітчизняній науці недостатньо проаналізованими поки що залишаються особливості формування та реалізації молодіжної політики місцевого самоврядування.

Ще однією тенденцією наукових розвідок є аналіз проблем захисту молоді від соціальних негараздів, а проблемам розвитку молоді, особливо питанням сприяння формуванню з нинішніх представників молоді майбутньої еліти приділяється непропорційно менше уваги. Більше того, наукові дослідження, які досліджують процеси елітогенезу [9; 16; 21; 22; 24; 25], осягнення впливу на них молодіжної політики також лишаються на узбіччі уваги науковців.

Мета статті полягає у виокремленні особливостей елітогенезної функції молодіжної політики органів місцевого самоврядування та обговоренні шляхів поліпшення регіонального елітогенезу через вдосконалення муніципальної ювенальної політики.

Державна політика стосовно забезпечення практичної реалізації прав, свобод і потреб молоді є порівняно молодим історичним феноменом. У розвинутих країнах – починає формуватися лише у другій половині ХХ століття. Ускладнення суспільного життя наприкінці розвитку індустріального суспільства й розгортання інформаційної хвилі цивілізаційного розвою, становлення суспільства знань кардинально ускладнили проблеми соціалізації підростаючого покоління та включення молоді до структури суспільства, яка стає все більш динамічною і все більш важко прогнозованою, зумовили в Україні та світі потребу розробки й реалізації принципово нової державної молодіжної політики.

Окрім ускладнення суспільного життя та прискорення соціальних змін, у країнах перехідного періоду відчутний вплив на молоді почало чинити нарощування масштабів інтеграційних, глобалізаційних процесів, загострення багатьох соціально-економічних і політичних процесів, криза усталених духовних ідеалів і світоглядних орієнтацій громадян тощо. Все це зініціювало пошук нових моделей молодіжної державної політики в пострадянських країнах, до яких належить і Україна.

Пошук української моделі молодіжної політики спирався з одного боку на радянські традиції ювенальної політики, а з іншого боку українські державці та науковці стали звертати пильну увагу на досвід молодіжної політики країн з розвинутою демократією, з-поміж яких вирізняють дві домінуючі моделі. Одна з них, яка у найбільш яскравому вигляді втілена в США, отримала назву неоконсервативної, коли держава найперше надає соціальну допомогу тим категоріям і групам молоді, що її потребують. Друга, або соціал-демократична модель, яка практикується в більшості європейських країн, полягає тому, що держава бере на себе відповідальність за розв'язання майже всіх проблем молоді [11; 20].

Замість молодіжної політики в європейських країнах і стала взірцем на теренах України для розбудови вітчизняної системи ювенальної державної політики. Українська держава, її органи поставили собі за мету розв'язувати практично всі актуальні проблеми молоді в соціально-економічній, культурно-духовній сфері та у сфері молодіжного руху і розробляти у цьому напрямку ювенальне законодавство, започатковувати систему державних і регіональних програм, а також створювати певні гарантії, умови для розвитку й самореалізації молоді. Однак втілення європейської моделі державної

молодіжної політики фактично одразу стикається з істотно меншими економічними ресурсами України, порівняно з розвинутими європейськими країнами.

Далася взнаки ментальна відмінність українського суспільства та української молоді, порівняно з європейською. Адже за європейською моделлю формування й реалізації молодіжної політики як на національному, так і місцевому рівнях сама молодь повинна брати активну участь у розробці молодіжної політики, без чого вся розбудова системи молодіжної політики за європейським зразком буде зведена нанівець.

Проте й до сьогодні є відчутною інерція пострадянських традицій молодіжної державної політики, коли молодь майже цілковито розглядалася як об'єкт впливу, особливо ідеологічного, виховного й реалізації заздалегідь запрограмованих ідей, що сформувало відчуження значної частини молоді від політики і культури, від безпосередньої участі в управлінні усіма соціальними і громадськими справами у суспільстві. Як слушно зауважує відомий український фахівець в галузі державної молодіжної політики М. Ф. Головатий: «Нині стоїмо перед необхідністю найперше з боку держави визнати, що молодь – активний суб'єкт державотворення, а не лише об'єкт ідейного, виховного впливу. А відтак має принципово змінюватися і статус молоді взагалі» [5, с. 56].

У тому аспекті, що соціально-демократична модель досить мало ставить вимог до особистості в реалізації життєвих планів і програм, ґрунтуючись на патерналістських засадах турботи про всіх з боку держави, що, власне, й існувало в колишньому СРСР, імпонує українській ментальності. Однак, апелювання до активної життєвої позиції, яку малоуспішно намагалися формувати у молоді ще в останні часи радянської влади, і яка є характерною підвалиною європейської молодіжної політики поки що непросто приживається у свідомості молоді. Більше того, активізація останнім десятиліттям соціально-захисної складової молодіжної державної політики відчутно розширила серед молоді коло осіб з утриманською ментальністю, що нерідко переростає в настанови до соціального паразитування.

Остання тенденція явно суперечить цілям, визначеним у державних документах щодо молодіжної політики в Україні, яка розглядається у вигляді системної діяльності держави у відносинах з особистістю, молоддю, молодіжним рухом, що здійснюється в законодавчій, виконавчій, судовій сферах і ставить за мету створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу як у власних інтересах, так і в інтересах України [18; 19].

Отже, молодіжна політика як органів державної влади, так і місцевого самоврядування, зберігаючи соціально-захисну функцію щодо соціально вразливої частини молоді, повинна удосконалювати її в тому аспекті, щоб максимізувати розвивальний потенціал соціальної підтримки і мінімізувати породження утриманських, соціально-паразитарних настанов. Одним із шляхів вирішення такої проблеми є визначення серед соціально-вразливої молоді обдарованих її представників і сприяння їх навчанню та професійному становленню.

Загалом робота з обдарованою молоддю повинна бути піднята на якісно новий рівень і з боку держави, і з боку органів місцевого самоврядування, і з боку інституцій громадянського суспільства. Початки такої роботи є у формі призначення преставникам обдарованої молоді спеціальних стипендій, грантів тощо. Відомий дослідник

і практик в галузі державної молодіжної політики Є. І. Бородін, узагальнюючи досвід її формування й розвитку у 1991–2009 рр., констатує наявність такої позитивної тенденції в українському державотворенні: «Виникла можливість здійснювати моральне та матеріальне стимулювання найбільш обдарованих представників молодого покоління. Можна стверджувати, що визначення категорій володарів грантів відповідало вимогам часу. Молоді науковці, митці, депутати, фахівці з різних сфер, активісти молодіжного руху потребували особливої підтримки з боку держави. Завдяки знов створеним грантам та преміям вони їх отримали. На наш погляд, питання про відзначення молодіжної наукової, творчої еліти та активу молодіжних організацій було розв'язано найбільш вдало порівняно з усіма іншими видами державної підтримки юнаків і дівчат» [4, с. 288].

Згаданий вище позитивний досвід цілком є достойним і для його поширення з державного рівня у контекст діяльності органів місцевого самоврядування. З боку органів місцевого самоврядування повинна вестися робота щодо пошуку, переконання та заохочення спонсорів на виділення грантів, премій та стипендій для обдарованої молоді серед територіальної громади, стимуляція елітарних домагань молоді та сприяння розвитку їх елітарного потенціалу.

Окрім того, формуванню майбутньої місцевої управлінської еліти може сприяти й залучення лідерів молодіжних рухів та організацій до конструктивної співпраці. Не слід також забувати, що значна частина посадових осіб місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад та їх помічники належать до категорії молоді. Тому вже сама кадрова політика в органах місцевого самоврядування істотно впливає на процеси елітогенезу в місцевій громаді.

✎ Розвиваючи соціально-захисну функцію молодіжної політики щодо соціально-вразливої частини молодого покоління, органи місцевого самоврядування повинні істотно посилити увагу до управління процесами елітогенезу в територіальній громаді, відбору та підтримці обдарованої молоді, розвитку та реалізації їх елітарного потенціалу, що буде сприяти накопиченню соціального та людського капіталу місцевої спільноти. Без врівноваження соціально-захисної функції молодіжної політики соціально-розвивальною місією, і в тому числі орієнтованою на неухильне поліпшення якості місцевої еліти, розвиток масової свідомості територіальної громади може бути деформований у бік розвитку настанов пасивності, утриманства та соціального паразитизму.

Перспективою подальшого дослідження може бути визначення критеріїв діагностування, підтримки та розвитку елітарного потенціалу молоді, діапазону та технологій впливу органів місцевого самоврядування на процеси елітогенезу в місцевій громаді.

Література.

1. Андреева Д. Є. Адміністративно-правове регулювання в галузі молодіжної політики в Україні: організаційно-правові аспекти : автореф. дис... канд. юрид. Наук : 12.00.07 / Д. Є. Андреева ; Нац. ун-т держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2009. – 18 с.
2. Антикризова стратегія регіональної молодіжної політики. Регіональна молодіжна політика як шлях розбудови української державності (3 нагоди ХХ-річчя незалежності України) : матеріали Четвертої всеукр. наук.-практ. конф., 2011, Донецьк / МОНМС України, Донец. ін-т залізнич. трансп., Донец. нац. техн. ун-т, МОЗ України, Донец. нац. мед. ун-т ім. М. Горького / ред. : В. І. Поддубняк, В. М. Александровська, П. Г. Давидов. – Донецьк : Донбас, 2011. – 176 с.

3. Бородін Є. І. Державна молодіжна політика в Україні: процес формування та розвитку (1991 – 2004 рр.) : автореф. дис... д-ра іст. наук / Є. І. Бородін ; Дніпропетр. нац. ун-т. – Д., 2007. – 34 с.
4. Бородін Є. І. Державна молодіжна політика в Україні: процес формування та розвитку (1991 – 2004 рр.) : монографія / Є. І. Бородін. – Д. : Пороги, 2008. – 429 с.
5. Головатий М. Ф. Державна молодіжна політика як феномен суспільного розвитку і нова парадигма державотворення у країнах перехідного стану // Український соціум. – 2002. – № 1. – С. 55 – 63.
6. Головатий М. Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення. – К. : Наук. думка, 1993. – 325 с.
7. Головатий М. Ф. Формування державної молодіжної політики в сучасній Україні (політологічний аналіз) : автореф. дис. ... докт. політ. наук. – 1999. – 15 с.
8. Державна молодіжна політика в Україні : довід. термінів та понять законодавства / упоряд. : Є. І. Бородін. – 3-є вид., доповн. і переробл. – Д. : Днепрост, 2006. – 348 с.
9. Кремень В. Г. Еліта: витоки, сутність, перспектива : монографія / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн, С. В. Пролеєв [та ін.] ; НАПН України, Ін-т обдар. дитини. – К., 2011. – 527 с.
10. Кривачук Л. Ф. Державна молодіжна політика з питань неповнолітніх в Україні (державно-управлінський аспект) : монографія / Л. Ф. Кривачук ; Львів. держ. фін. акад. – Л., 2009. – 240 с.
11. Лазос К. Д. Молодежная политика в Европейском Сообществе: структуры и подготовка молодежных работников / пер. с англ. ; под ред. А. А. Яременко, Н. Ф. Головатого. – К. : Укр. НИИ проблем молодежи, 1994. – 295 с.
12. Молодіжна політика: проблеми та перспективи : зб. наук. пр. / Львів. облдержадмін., Дрогоб. держ. пед. ун-т ім. І. Франка / ред. : С. А. Щудло. – Дрогобич, 2010. – 438 с.
13. Найдич М. А. Концепт державної молодіжної політики / М. А. Найдич // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Міжнар. відносини. – 2011. – № 21. – С. 31–33.
14. Ничипоренко С. В. Молодіжна сімейна політика в Україні : монографія / С. В. Ничипоренко. – Умань : Сочінський, 2011. – 218 с.
15. Опратний С. М. Культура влади представників еліти, зокрема тих, хто претендує на право вважати себе історичною особистістю / С. М. Опратний // Держава та регіони. Сер. Держ. упр. – 2011. – Вип. 1. – С. 92–96.
16. Остренко Є. І. Політичний клас як чинник державотворення в сучасній Україні : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / Є. І. Остренко ; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2011. – 20 с.
17. Перепелиця М. П. Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект) / М. П. Перепелиця ; Укр. ін-т соц. дослідж., Укр. центр політ. менедж. – К., 2001. – 242 с.
18. Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні : декларація від 15 грудня 1992 р. № 2859 / Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 16. – С. 9.
19. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні : закон України від 5 лютого 1993 р. № 2998 // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 16. – С. 409–417.
20. Сторожук Р. П. Державна молодіжна політика в контексті європейського вибору України: механізми реалізації : автореф. дис... канд. наук з держ. упр. / Р. П. Сторожук ; Одес. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України. – О., 2007. – 20 с.
21. Траверсе О. Українська політична еліта: vice versa / О. Траверсе // Сучас. укр. політика. Політики і політологи про неї. – 2011. – Вип. 24. – С. 105–113.
22. Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес : тези доп. Міжнар. наук.-теорет. конф. студ. і асп. (Харків, 4 – 5 квіт. 2012 р.) : у 3 ч. Ч. 1 / Нац. техн. ун-т «Харк. політехн. ін-т» / ред. : Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, О. Г. РОМАНОВСЬКИЙ, Є. І. СОКОЛ. – Х. : НТУ «ХПІ», 2012. – 337 с.
23. Цибін С. Г. Витоки та еволюція ідеологічних засад молодіжної політики в сучасній Україні : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / С. Г. Цибін ; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2011. – 20 с.
24. Шевчук О. А. Еліта як домінанта розвитку людського капіталу : монографія / О. А. Шевчук. – К., 2012. – 248 с.
25. Щербина С. С. Генеза політичних еліт в Україні: сутність, структура, особливості : автореф. дис. ... канд. соціол. наук : 22.00.04 / С. С. Щербина ; Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2011. – 20 с.